

УДК 821.161.2

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-2\(20\)-469-478](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-2(20)-469-478)

Чорний Ігор Віталійович доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українознавства факультету № 2, Харківський національний університет внутрішніх справ, пр. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080, <https://orcid.org/0000-0001-6079-1746>

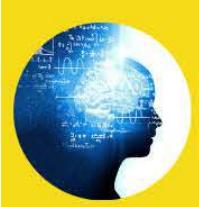
Терещенко Людмила Вікторівна старший викладач кафедри слов'янської філології, Хмельницький національний університет, вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, 29016, <https://orcid.org/0000-0002-9780-0930>

ТЕМА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В ЛІТЕРАТУРНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. У статті висвітлено тему російсько-української війни в літературному дискурсі, який трактується як комплексне поняття, що охоплює всі аспекти літературного життя і взаємодію між літературними текстами, авторами, читачами та іншими учасниками літературного процесу, який не лише реалізується текстовими матеріалами, а й відображає соціокультурні, історичні, естетичні, психологічні аспекти літературної діяльності. Актуальність статті зумовлена значенням теми російсько-української війни як для академічного дослідження, так і для громадської свідомості, оскільки вона допомагає розуміти, аналізувати та відображати різні аспекти війни крізь призму літературної творчості.

Мета статті – розглянути вплив війни на літературний процес і виявити основні аспекти її відображення у літературі. У статті досліджено та інтерпретовано твори, присвячені російсько-українській війні, з метою виокремлення основних тем, образів і жанрових особливостей, які використовуються авторами для відтворення воєнних подій та їхніх наслідків. Визначено вплив літературних творів з тематикою війни на суспільну свідомість, сприйняття війни та формування пам'яті про воєнні події.

На думку авторів статті, літературні твори, присвячені російсько-українській війні, стають частиною культурної спадщини й допомагають зберегти пам'ять про події, які трапилися. Вони відіграють важливу роль у формуванні історичної пам'яті та сприяють збереженню ідентичності нації.

Автори статті зазначають, що літературні твори дозволяють проговорити та відпрацювати психологічні травми, що виникають внаслідок війни, як у військових, так і у цивільного населення. Вони сприяють подоланню стресу і процесу психологічного відновлення. Встановлено, що багато літературних творів, присвячених російсько-українській війні, стають каталізатором для обговорення в суспільстві, спонукаючи читачів до роздумів про мир і війну, міжнаціональні відносини та геополітичну ситуацію в країні.

Ключові слова: жанр, літературний дискурс, мемуари, роман, фронтова лірика.

Chornyi Igor Vitaliyovych Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Ukrainian Studies of the Faculty № 2, Kharkiv National University of Internal Affairs, L. Landau Ave., 27, Kharkiv, 61080, <https://orcid.org/0000-0001-6079-1746>

Tereshchenko Liudmyla Viktorivna Senior Lecturer of the Department of Slavic Philology, Khmelnytskyi National University, Instytut's'ka St., 11, Khmelnytskyi, 29016, <https://orcid.org/0000-0002-9780-0930>

THE TOPIC OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR IN LITERARY DISCOURSE

Abstract. The article deals with the topic of the Russian-Ukrainian war in the literary discourse, which is interpreted as a complex concept that covers all aspects of literary life and the interaction between literary texts, authors, readers and other participants in the literary process, which is not only realized by textual materials but also reflects the socio-cultural, historical, aesthetic and psychological aspects of literary activity. The relevance of the article is due to the importance of the topic of the Russian-Ukrainian war for both academic research and public consciousness, as it helps to understand, analyze and reflect various aspects of the war through the prism of literary creativity.

The purpose of the article is to examine the impact of the war on the literary process and identify the key aspects of its reflection in literature. The article examines and interprets the works devoted to the Russian-Ukrainian war in order to identify the main themes, images and genre features used by authors to reproduce military events and their consequences. The influence of literary works with war themes on the public consciousness, perception of war, and the formation of memories of war events is determined.

According to the authors of the article, literary works devoted to the Russian-Ukrainian war become part of the cultural heritage and help preserve the memory of the events that took place. They play an important role in shaping historical memory and help preserve the nation's identity.

The authors of the article note that literary works allow both military and civilians to talk about and work through the psychological traumas that arise as a result of war. They contribute to overcoming stress and the process of psychological recovery. It is established that many literary works devoted to the Russian-Ukrainian war become a catalyst for discussion in society, encouraging readers to reflect on peace and war, interethnic relations and the geopolitical situation in the country.

Keywords: genre, literary discourse, memoirs, novels, frontline lyrics.

Постановка проблеми. Російсько-українська війна стала однією з найбільш важливих та обговорюваних тем не лише у політичному та соціальному контекстах, але й у літературному дискурсі. Хоч ця тема є предметом багатьох творів, вона залишається складною і багатогранною. Варто зазначити, що літературний дискурс – це комплексне поняття, що охоплює взаємодію між літературними текстами та всіма учасниками літературного процесу, який реалізується текстовими матеріалами і відображає соціокультурні, історичні, естетичні, психологічні аспекти літературної діяльності.

Однією з основних проблем, що виникає при дослідженні російсько-української війни, є розмаїття літературних підходів і перспектив. Чи ставляться письменники до війни як до патріотичної боротьби, як до трагедії, чи як до складного політичного конфлікту? Як впливає їхнє ставлення до війни на спосіб, яким вони розкривають тему у своїх творах? Крім того, існують питання про ефективність літературного відображення війни як явища, що має глибокий історичний та соціальний контекст. Які аспекти конфлікту найбільш вдало передаються через літературні твори, а які залишаються недостатньо висвітленими або перекрученими?

У цьому контексті важливо розглянути роль літературного дискурсу у формуванні громадської думки та свідомості щодо російсько-української війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різноманітних літературних творів, що висвітлюють тему війни, охоплюють аналіз прозових романів, поезії, драматургії, мемуарів [1-3]. І. Грабовська аналізує українські видання про гібридну війну путінської Росії [4]. Розвідки Я. Кулінської присвячені виявленню співвідношення

історичної та художньої правди в прозі [5]. Е. Юргер вивчає війну як внутрішнє переживання [6]. І. Роздольська студіює у структурному та функціональному аспектах літературний феномен Українських Січових Стрільців [7]. На дослідженні психологічних наслідків війни крізь призму літературних творів, зокрема відображення стресу, травм та втрат зосереджує увагу Б. Пастух [8].

Зазначені напрями наукових студій потребують розширення розуміння теми російсько-української війни в літературному дискурсі та виявлення її нових аспектів.

Мета статті полягає в розгляді впливу війни на літературний процес і виявленні ключових аспектів її відображення у літературі, що потребує аналізу та інтерпретації творів, присвячених російсько-українській війні, з'ясування основних тем і жанрових особливостей, які використовуються авторами для відтворення воєнних подій.

Виклад основного матеріалу. Тема російсько-української війни в літературному дискурсі стала однією з найбільш актуальних і обговорюваних тем в останні роки. Літературні твори розглядають події війни, її вплив на життя людей, а також моральні, етичні та політичні аспекти конфлікту. Я. Поліщук вбачає у «стражданнях війни й смерті свою естетику» [9, с. 103]. На думку науковців, «у результаті обміну думками, опосередкованого воєнною літературою, автор і читач стають одностудійцями, а, вступаючи в діалог, читач поділяє ті ж погляди, і таким чином потрапляє в ідеологічно близький світ твору, тобто приймає ці тексти, позитивно реагує на тему, схвалює стиль, художню концепцію героя і є активним учасником українського літературного процесу» [10, с. 128], що і є найголовнішим завданням літератури війни.

Дослідники намагаються створити класифікацію літературних творів про російсько-українську війну, зазначаючи при цьому, що спостерігається взаємопроникнення жанрів, виникають гібридні жанри, що ускладнює їхню класифікацію. На нашу думку, створення класифікації літературних творів про російсько-українську війну є важливим завданням для систематизації цього значного корпусу літератури і розуміння його різноманітності та складнощів. Критерії, за якими можна класифікувати ці твори, охоплюють:

- жанр: літературні твори про війну належать до різних жанрів (роман, оповідання, поезія, драма, мемуари, літературні щоденники тощо);
- погляд автора: від перспективи учасників бойових дій (військові, добровольці, лікарі) до цивільного населення, політиків, журналістів тощо;

- тематику: різні теми, пов'язані з війною (втрати та травми, героїзм і жертвність, пошук ідентичності, втрачена надія, відповідальність та моральні дилеми тощо);
- часові рамки: деякі твори зосереджені на певному періоді війни (початок конфлікту, бої на передовій, наслідки війни або післявоєнний період);
- регіональний контекст: твори відображають різні регіони, де проходить війна (схід України, Крим, Донбас тощо).

Ці критерії можуть бути використані для створення систематичного підходу до класифікації літературних творів про російсько-українську війну, що допоможе в літературознавчих та культурологічних дослідженнях.

Сучасний літературний дискурс зосереджується на фактографічних творах, таких як документалістика, фотографії та мемуари, які правдиво відображають реальність, адже більшість письменників є безпосередніми учасниками російсько-української війни: Артем Чех («Точка нуль»), Борис Гуменюк («Блокпост»), Василь Піддубний («Холодне серце»), Влад Якушев («Карателі»), Сергій Гридін («Сапери»), Влад Сорд («Безодня») та інші. Наприклад, Валерій Маркус (Ананьєв) у своїй книзі «Сліди на дорозі» оригінально підійшов до викладу матеріалу. Автор розташував по тексту близько 100 QR-кодів із фото-та відеоматеріалами, які він знімав, перебуваючи на фронті.

В Україні література війни представлена різними жанрами: епістолярій, мемуаристика, есеїстика. За словами дослідника воєнної літератури Я. Поліщука, «художні тексти охоче вбирають в себе документальні свідчення, що надають їм переконливості й повноти. Твори нон-фікшн так само уникають сухої документалістики, збагачуючись привнесенням художнього письма» [9, с. 104.].

Українські письменники створили широкий спектр літературних творів, які відображають різні аспекти цієї війни і допомагають відтворити її багатогранний образ та наслідки для українського суспільства чи окремих осіб, акцентують на патріотичних почуттях, героїзуючи борців за незалежність та суверенітет України, як-от в оповіданні «Безодня» Влада Сорда. Автор є учасником бойових дій на сході України, тому твір, пронизаний реалістичними історіями, здається майже документальним. Головні герої «об'єднані ідеєю витримати увесь жах війни, встояти і вижити» [6].

Окремі твори прагнуть зберегти пам'ять про героїв і відтворити трагічні події війни для наступних поколінь. Роман Василя Шкляра «Чорне сонце» – про бійців батальйону «Азов». Твір отримав свою назву

через те, що на емблемі батальйону зображене чорне сонце. Архетип головного героя – боєць із позивним «Художник», який розповідає історію про те, чому він пішов на війну. У романі порушується низка інших важливих питань, які потребують відповідей. У серії простих і щирих історій від Костянтина Чабали «Вовче» (2017), учасника бойових дій, зафіксовано миттєвості війни, людини у війні та її бачення всіх подій.

Інші твори ставлять перед читачем питання про сутність війни, її причини та наслідки для суспільства. Наприклад, твір-казка Р. Романишина і А. Лесіва під назвою «Війна, що змінила Рондо» окреслює травматичний вплив війни як узагальненого зла на кожну людину, проте ця книга сповнена надії та оптимізму, адже герої книги переконані, що війна буде подолана і мир настане обов'язково.

В антивоєнному романі Віталія Запеки «Цуцик» війна зображена очима маленького цуценяти, народженого під час війни. У ньому є все: радість життя та біль втрат, самопожертва і щира дружба, щастя і трагізм моменту, жорстокість війни та правдивість емоцій, що виникають у зв'язку з нею.

Літературні твори про російсько-українську війну охоплюють широкий спектр персональних досвідів і перспектив, включаючи історії не лише учасників бойових дій, а й цивільного населення, яке стикається з війною у різних аспектах свого життя та по-різному сприймає воєнні події. Наприклад, у книзі «Доця» Тамари Горіха Зерня головна героїня втратила все через війну: родину, роботу, дім. Однак вона не втратила себе, не стала байдужою до того жаху, що відбувається навколо неї. Попри все героїня сповнена відваги, добра й любові. Слід зауважити, що роман був відзначений найвищою нагородою – Шевченківською премією 2022 року в номінації «Література».

У романі «Інтернат» Сергія Жадана, який читачі побачили у 2017 році, йдеться, навпаки, про особу, байдужу до світу, яка не цікавиться політикою, не має чіткої позиції стосовно того, що коїться довкола. Дії відбуваються на окупованій території. Різне життя по обидва боки блокпостів, і головному персонажеві необхідно визначитися, нарешті вирішити, хто друг, а хто ворог. Цю бурю емоцій та відчуттів переживає Паша – головний герой, який хоче забрати свого племінника Сашка з інтернату. Поряд з темою війни письменник розглядає низку супутніх питань, як-от: особиста ідентичність, соціальна байдужість, радикальне мислення, патріотизм, відданість своїй країні.

У романі Гаськи Шиян «За спиною» висвітлюється життя родин військових. Авторка розповідає про зміни у житті та переоцінку

цінностей дівчини, хлопець якої пішов на війну. За словами Г. Шиян, ця книга «про соціальний тиск, що здійснює суспільство на жінок, які є дружинами чи вдовами героїв» [11].

Аналізовані нами літературні твори про війну поділяємо за жанровими та тематичними ознаками на фотокниги, романи, повісті, оповідання тощо. Деякі твори поєднують у собі літературу, есеїстику та документалістику. Найперше це щоденники, які були написані письменниками-бійцями на передовій. Літературні щоденники можуть бути вкрай чутливими і потужними, відображаючи стрес, страх, горе, надію та інші почуття, пов'язані з війною. Це допомагає читачам краще уявити собі та сприймати емоційний стан авторів.

Т. Бовсунівська зазначає, що принциповою «ознакою щоденників як літературного метажанру є терапевтична функція» [12, с. 102]. Думку дослідниці поділяє М. Рябченко, наголошуючи, що «відкритість і сповідальний тон розмови автора із самим собою – це одна із психологічних практик, яка дає можливість через упорядкування почуттів і емоцій, позбутися страждання та навчитися жити з новим досвідом» [13, с. 63.] До таких жанрів, наприклад, належать «Воєнний щоденник 2014-2015» Олександра Мамалуя, «Сліди на дорозі» Валерія Маркуса (Ананьєва), «Життя P.S.» Валерії Бурлакової, «Танець смерті. Щоденник добровольця батальйону «Донбас»» Ігоря Михайлишина, «Іловайський щоденник» Романа Зіненка.

Слід згадати й про фронтову лірику, яка пронизана враженнями та відчуттями від перебування в окопах і ведення боїв безпосередніми учасниками подій. В. Слапчук писав, що «поети завжди оперативніші. Прозаїкам потрібен час і відстань» [14]. Ключовими аспектами сучасної фронтової лірики постають вираження глибоких емоцій, документування воєнного досвіду, подолання травматичних наслідків, запобігання забуттю. Фронтowa лірика дозволяє авторам висловити свої внутрішні переживання: страх, тривогу, тугу, співчуття, надію.

Поезія стає своєрідним документом часу, який фіксує враження та думки учасників війни, адже вірші відображують конкретні події, місця і персоналії, а також відтворюють атмосферу та дух епохи. Фронтowa лірика дозволяє військовим і цивільному населенню висловлювати свої погляди, думки, відчуття щодо війни. Вона стає майданчиком для виявлення ідентичності та спільності переживань. Для багатьох військових і цивільних осіб вірші стають способом вираження або подолання травматичних досвідів, що допомагає відновити емоційну стійкість і знайти внутрішній спокій.

Фронтowa лірика зберігає пам'ять про події війни, її учасників та жертви. Вона виконує важливу роль у збереженні історії, у вихованні

наступних поколінь, щоб запобігти повторенню подій минулого, є важливим механізмом відображення війни та спільної пам'яті суспільства. Вірші допомагають бійцям звільнитись від жахливих спогадів і пережитих емоцій. Прикладом такої творчості є поетичні збірки Б. Гуменюка «Вірші з війни» та Любові Якимчук «Абрикоси Донбасу».

Багато літературних творів, присвячених російсько-українській війні, стають каталізатором для обговорення в суспільстві, спонукаючи читачів до роздумів про мир і війну, міжнаціональні відносини та геополітичну ситуацію в країні. Таким чином, літературний дискурс відображає різноманітність поглядів та емоційну насиченість стосовно російсько-української війни.

Висновки. На основі аналізу літературних творів було виявлено різноманітність підходів і жанрових особливостей, які використовуються письменниками для висвітлення теми російсько-української війни. Окрім того, було висвітлено ключові аспекти сучасної фронтової лірики у вираженні емоцій, документуванні воєнного досвіду, подоланні травматичних наслідків та запобіганні забуттю. Зазначені аспекти демонструють важливість теми російсько-української війни як для літературної спільноти, так і для суспільства в цілому. Проте є деякі аспекти, які залишаються недослідженими і потребують подальших розвідок: вивчення ефективності впливу літературних творів про війну на читача, на громадську свідомість та на сприйняття конфлікту; дослідження різноманітних жанрових підходів до відображення теми війни в літературі, таких як поезія, проза, драма, мемуари тощо; аналіз літературних творів із темою війни, написаних авторами з різних країн та культур, і їх взаємовплив на формування образу війни та подій конфлікту; вивчення сучасних тенденцій у літературному відображенні війни, зокрема у зв'язку з розвитком нових медійних форматів і технологій.

Додаткові дослідження допоможуть глибше розуміти вплив та значення теми російсько-української війни в сучасному літературному дискурсі, а також сприятимуть розвитку сучасної літературознавчої думки.

Література:

1. Борисюк І. Міфологічні мотиви й образи у збірці «Абрикоси Донбасу» Любові Якимчук. Слово і час. 2016. № 6. С. 34-41. URL: <https://iljournal.com/index.php/journal/article/view/269>.

2. Іванов М. «Гібридна війна»: авторська рецепція Оксани Забужко (за матеріалами інтерв'ю 2014–2015 рр.). Образ. Публіцистичні обрії. 2015. Вип. 3(18). С. 17-24.

3. Пухонська О. Літературний щоденник як спроба автотерапії травми війни (за книгою «Життя P.S.» Валерії Бурлакової). *Studia Polsko-Ukraińskie*. 2020. № 7. С. 210-222.
4. Грабовська І. Українські видання про гібридну війну путінської Росії. Київ, 2019. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/ukrayinski-vydannya-pro-gibrydnu-viynu-putinskoji-rosiji>
5. Кулінська Я. І. Співвідношення історичної та художньої правди в прозі письменників-постмодерністів. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2014. № 2. С. 126-134.
6. Юргер Е. Війна як внутрішнє переживання. К.: Стилет і стилос, 2022. 136 с.
7. Роздольська І. Літературний феномен Українських Січових Стрільців: функціонування та структура покоління: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 444 с.
8. Пастух Б. Метафізика страждання у «Віршах з війни» Бориса Гуменюка. *Дивослово*. 2016. № 9. С. 55-58.
9. Поліщук Я. Реактивність літератури. Київ: Академвидав, 2016. 192 с.
10. Горболіс Л. М. Читання як самозбереження реципієнта. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологічна*. 2016. № 24. Том 1. С. 126-129.
11. Власенко В. Гаська Шиян: «Я дуже захотіла дати голос жінкам, чії чоловіки воюють». Урядовий кур'єр. 10 жовтня 2019 р. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/gaska-shiyan-ya-duzhe-zahotila-dati-golos-zhinkam/>
12. Бовсунівська Т. Основи теорії літературних жанрів. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2008. 519 с.
13. Рябченко М. Комбатантська проза в сучасній українській літературі: жанрові та художні особливості. *Слово і час*. 2019. № 6. С. 62-73.
14. Слапчук В. Війна як дискурс. *ЛітАкцент*. URL: <http://litakcent.com/2015/02/17/vijna-jak-dyskurs/>

References:

1. Borysiuk, I. (2016). Mifolohichni motyvy u obrazu u zbirtsi «Abrykosi Donbasu» Liubovi Yakymchuk [Mythological motifs and images in the collection "Apricots of Donbas" by Lyubov Yakymchuk]. *Slovo i chas – Word and time*, 6, 34-41. URL: <https://iljournal.com/index.php/journal/article/view/269> [in Ukrainian].
2. Ivanov, M. (2015). «Hibrydna viina»: avtorska retsepsiia Oksany Zabuzhko (za materialamy intervui 2014–2015 rr.) ["Hybrid war": the author's reception of Oksana Zabuzhko (based on interview materials of 2014–2015)]. *Obraz. Publitsystychni obrii – Image. Journalistic horizons*, 3(18), 17-24 [in Ukrainian].
3. Pukhonska, O. (2020). Literaturnyi shchodennyk yak sproba avtoterapii travmy viiny (za knyhoiu «Zhyttia P.S.» Valerii Burlakovoi) [Literary diary as an attempt at self-therapy of war trauma (based on the book "Life of P.S." by Valeria Burlakova)]. *Studia Polsko-Ukraińskie*, 7, 210-222 [in Ukrainian].
4. Hrabovska, I. (2019). Ukrainski vydannia pro hibrydnu viinu putinskoji Rosii [Ukrainian publications about the hybrid war of Putin's Russia]. Kyiv. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/ukrayinski-vydannya-pro-gibrydnu-viynu-putinskoji-rosiji> [in Ukrainian].

5. Kulinska, Ya. I. (2014). Spivvidnoshennia istorychnoi ta khudozhnoi pravdy v prozi pismennykiv-postmodernistiv [Correlation of historical and artistic truth in the prose of postmodern writers]. Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Filolohichni nauky – Bulletin of Zaporizhzhya National University. Philological sciences, 2, 126-134 [in Ukrainian].

6. Yurgen, E. (2022). Viina yak vnutrishnie perezhyvannia [Literary phenomenon of the Ukrainian Sich Riflemen: functioning and structure of the generation: monograph]. K.: Stylet i stylos [in Ukrainian].

7. Rozdolska, I. (2020). Literaturnyi fenomen Ukrainykykh Sichovykh Striltsiv: funktsionuvannia ta struktura pokolinnia: monohrafiia [Literary phenomenon of the Ukrainian Sich Riflemen: functioning and structure of the generation: monograph]. Lviv: LNU imeni Ivana Franka [in Ukrainian].

8. Pastukh, B. (2016). Metafizyka strazhdannia u «Virshakh z viiny» Borysa Humeniuka [The Metaphysics of Suffering in "Poems from the War" by Boris Humenyuk]. Dyvoslovo – Miraculous, 9, 55-58 [in Ukrainian].

9. Polishchuk, Ya. (2016). Reaktyvnist literatury [Reactivity of literature]. Kyiv: Akademydav [in Ukrainian].

10. Horbolis, L. M. (2016). Chytannia yak samozberezhennia retsypiienta [Reading as self-preservation of the recipient]. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohichna – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philological, 24(1), 126-129 [in Ukrainian].

11. Vlasenko, V. (2019). Haska Shyian: «Ia duzhe zakhotila daty holos zhinkam, chyi choloviky voiuut» [Gaska Shyian: "I really wanted to give a voice to women whose husbands are fighting."]. Uriadovyi kurier – Government Courier, 10 zhovtnia 2019 r. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/gaska-shyian-ya-duzhe-zahotila-dati-golos-zhinkam/> [in Ukrainian].

12. Bovsunivska, T. (2008). Osnovy teorii literaturnykh zhanriv. Kyiv: VPTs «Kyivskyi universytet» [in Ukrainian].

13. Riabchenko, M. (2019). Kombatantska proza v suchasni ukrainiskii literaturi: zhanrovi ta khudozhni osoblyvosti [Combatant prose in modern Ukrainian literature: genre and artistic features]. Slovo i chas – Word and time, 6, 62-73 [in Ukrainian].

14. Slapchuk, V. Viina yak dyskurs [War as a discourse]. LitAktsent – LiteAccent. URL: <http://litakcent.com/2015/02/17/vijna-jak-dyskurs/> [in Ukrainian].